EDUCAREA TINERILOR: ÎNTRE SACRU ȘI PROFAN

Bondre-Motica Vlad-Ioan*

Abstract: *Youth Education – between Sacred and Secular.* Youth education, should not be an education opposed to education, but a set of theoretical ideas put into practice through faith. Education, youth and society together can be an analogy of the divine existence, because the common background of those is defined by value. This value should be reflected in relation with God and our kindreds. If the report sometimes designates a contradiction in terms and ideas, in youth education the relationship between sacred and secular must be seen as an addition. The idea is based on teaching of St. John Chrysostom which attests the need for a mentor and a father confessor because What is built in a place to be torn down in the other, and progress to be impossible

Keywords: *Young people, contemporary society, secularization, sacred.*

Introducere

Identificarea tinerilor cu opera de mântuire a Domnului Iisus Hristos este garantată de Sfânta Biserică, care, prin competența ei, păstrează nealterat adevărul revelat. Sub acest cadru, Biserica reprezintă locul de întâlnire a Cerului cu pământul, având ca linie de orizont năzuința membrilor ei, ca vlăstare pline de rod (In. 15, 5).

Dialogul dintre cele două cadre este prezentat sub forma unui catehism, și face ca mesajul Evangheliei să fie trăit atât intensiv, cât și extensiv. Atitudinea societății determină complementaritatea Bisericii de a exprima concis caracterul ei edificator și educativ în vremi ce se văd a fi definite de spațiul profan. Acesta este motivul pentru care educarea tinerilor reprezintă azi, balanța între sacru și secular.

Lucrarea acestora, a Bisericii și a Societății, trebuie văzută în acest sens ca o pedagogie, lucru influențat de modelul grecesc, în care viața trebuia să fie un centru cognitiv. Idealul sau asumarea valorilor avea numele de *kalokagathia*, ceea ce înseamnă armonia

* PhD Candidate, Faculty of Orthodox Theology at “1 December 1918 University”, Alba Iulia, Romania.

dintre frumos și bine. Condiție *sine qua non*, adevărul, devine simbol al înțelepciunii, care este atestat de Înțeleptul Solomon prin cuvintele: *Spune înțelepciunii: Tu ești sora mea !* (Prov. 7, 4), de unde reiese că tot ceea ce se schimbă este sensul în care societatea investește valorile¹.

1. Sensul și valoarea educației

Plasarea cunoașterii cognitive în vârful scăării eclesiale de către Clement Alexandrinul și accentul pus pe Evanghelie de către Origen, au produs o edificare a educării. Thomas Aquinas ajunge să afirme în acest sens că *omul trebuie să descopere grija universală care determină natura fiecărui individ*². Orientarea trebuie să aibă în vedere secularismul, deoarece educația tinerilor îmbină valorile societății, dar și izolarea de realitatea din jur. Din acest considerent, J. Andrew Kirk afirmă că *educația religioasă nu are datoria doar de a transmite credința creștină, ci de a plasa valorile în viața creștină*³.

Pornind de la afirmația lui Johannes Verkuyl, conform căreia *educația este cea mai veche formă de slujire din istoria modernă a misiologiei*⁴, căutăm să reliefăm modul în care aceasta primește sigiliul Bisericii ca păstrătoare a adevărului de două milenii creștine. Educația creștină subliniază ideea centrală a cunoașterii prin credință, motiv pentru care se autodepășește de fiecare dată când întâmpină un

¹ F. Achim, A. Boja, O. Ignat, M. Maier, M.-Tereza Pirău, *Prelegeri de didactică generală*, Baia Mare, Edit. Universității de Nord, 2010, p. 42.

² H. M. Conn, *Eternal word and changing worlds: Theology, Anthropology and Mission in dialogue*, New Jersey, P & R Publishing House, 1992, p. 274, *apud* W. Stanford Reid, *Calvin and the founding of the Academy of Geneva*, în *Westminster Theological Journal*, 18:1, November, 1955, p. 1-2.

³ V. Leif Haanes, *Theological education and mission*, în *Mission to the world: Communicating the Gospel in the 21-st Century. Essays in Honour of Knud Jorgensen, Tormod Engelsen, Ernst Harbakk, Rolv Olsen, and Thor Strandenaes* (editors), Oxford, Regnum in Cooperation with Egede Institute and Areopagos, 2008, p. 397-399.

⁴ J. Verkuyl, *Contemporary missiology. An introduction*, Michingan, William B. Eerdmans Publishing Company, 1978, p. 220.

obstacol creat de filosofia societății contemporane. Acest criteriu de regenerare a educației religioase are fundamentul în ceea ce Însuși Iisus Hristos a învățat, astfel încât *nici porțile iadului nu o pot birui* (Mt. 16, 18).

Pedagogia cunoașterii depline întrezărește noi căi de acces din direcții diferite. Baza este reprezentată de cei șapte ani de acasă, despre care Danion Vasile vorbește, căutând să arate importanța familiei în dezvoltarea tinerilor. Sub acest considerent, face precizarea că *una din marile crize ale zilelor noastre este lipsa de modele vii. Tinerii simt nevoia să imite gesturi și atitudini*⁵. Răspunsul dat acestei crize atemporale trebuie căutat în paginile Sfintei Scripturi, acolo unde Iisus Hristos este prezentat ca un model al deplinătății cunoașterii și al înțelepciunii *Eu sunt Calea, Adevărul și Viața* (In. 14, 6).

Văzut ca o ultimă realitate, nu doar ca purtător al adevărului, Iisus se identifică cu învățătura Sa *Eu sunt Lumina lumii; cel ce Îmi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieții* (In 8, 12). Natura sa duală, lucrarea și învățătura Sa, pun accentul pe puterea cuvântului ca transmitere a mesajului edificator⁶.

Obiectivele de referință ale Bisericii și Societății, se identifică cu rolul celui care instruește spre dobândirea competențelor necesare cunoașterii. În acest sens, intervenția reprezintă o *abordare centrată pe persoană*⁷, deși mesajul este de tip rezonator pentru toți ceilalți. Educarea tinerilor ca misiune a

⁵ Vasile Danion, *Cum să ne creștem copiii*, București, Edit. Sophia, 2002, p. 103-104. Căutarea unui model cere pricepere, atenție, oglindire în personalitate. Acest aspect determină implicarea Bisericii în căutarea unei modalități de a-l atrage pe tânăr spre Hristos. Chiar dacă programele catehetice se adresează tinerilor, fiind de real folos duhovnicesc, societatea prin natura ei politică, caută alte moduri de suscitare a minții, pentru a obține beneficii rapide pe termen scurt.

⁶ W. D. Taylor, *Global Missiology for the 21-st Century. The Iguassu Dialogue*, Michigan, Baker Academic, 2000, p. 208-210.

⁷ M. Maier, *Cunoaștere, metacunoaștere și acțiunea educativă*, Cluj-Napoca, Edit. Risoprint, 2014, p. 18.

Bisericii, nu reprezintă o îndoctrinare, ci un mod de prezentare a principiilor morale care duc la desăvârșire. Însușirea învățăturilor reprezintă fileul pus între dorință și credință, căci astfel mintea le caută pe cele ale lui Dumnezeu, după sfatul Evanghelistului Matei: *Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă* (Mt. 6, 33).

Misiunea Bisericii într-un spațiu prelungit al istoriei, arată capacitatea unor Sfinți Părinți de a înțelege rolul și importanța educației, care devine punctul definitoriu al tânărului de azi. În acest sens, Fericitul Ieronim, în epistola sa Despre educația creștină, oferă un exemplu concret de educare, având la bază o trăsătură ascetică. Cuvintele lui pot reprezenta un îndreptar pentru tânăr, motiv pentru care cere: *Să învețe să nu audă, nici să nu spună nimic altceva decât ceea ce are legătură cu frica de Dumnezeu. Cuvintele rușinoase să nu le priceapă, să nu știe cântece de lume, vorba să-i fie îmbibată din copilărie cu dulceața psalmilor*⁸.

Adaptarea tinerilor la condițiile Societății se face prin educație, ca răspuns al solicitărilor sistemelor politice, sociale, economice. Ieșirea din anonimat, succesul și biruința devin armele cu care tânărul este chemat să lupte pentru a dobândi un loc fruntaș. Competiția se remarcă prin încercarea de a fi mai bun, acest fapt contribuind la o creștere a interesului față de propria persoană. Din acest motiv, Biserica a făcut dintotdeauna precizarea că străduința trebuie îndreptată către aproapele, indiferent de gradul ei. Aceasta nu posedă un caracter antinomic, ci face apel la natura primordială a sufletului, de a oferi, ca mai apoi să primească.

2. Educația noilor generații, între sacru și secular

Educarea tinerilor necesită o viziune de ansamblu asupra celor două lumi în jurul cărora tânărul își țese viitorul. Dacă sacrul

⁸ Fericitul Ieronim, *Despre educația creștină*, traducere din limba latină, introducere și note de Remus Mihai Feraru, în „Altarul Banatului”, anul LVI, nr. 1-3, ianuarie-martie, 2006, p. 89-90.

intervine în viața tânărului din momentul zămislirii și *Dumnezeu a făcut pe om și a suflat în fața lui suflare de viață* (Fac. 2, 7), profanul caută să-și adape setea prin experiență. Această experiență este văzută de ochii duhovnicești ai Bisericii ca fuga către secularizare. Cele două drumuri, care, deși par a fi paralele, au aceeași finalitate, educarea. Sfântul Apostol Pavel spune: *Toate îmi sunt îngăduite, dar nu toate îmi sunt de folos* (I Cor. 6, 12), arătând prin aceasta că drumul ales poate duce spre pierzare, dacă scapă cuantificării. Educația tinerilor nu trebuie să fie o educație opusă educației, ci un ansamblu de idei teoretice puse în practică prin credință. Raportul dintre educație, tineri și societate, poate reprezenta o analogie a ființei divine, deoarece fondul comun al celor trei este reprezentat de valoare. Această valoare trebuie oglindită în raport cu Dumnezeu și cu aproapele.

Relația dintre sacru și laic, văzută prin prisma educației tinerilor, reflectă o idee de a Părintelui Dorin Oprea care spune: *Idealul acestei dimensiuni a educației contemporane trebuie pus în relație directă cu concepția despre om-ființă creată după chipul lui Dumnezeu spre ajungerea la asemănarea cu El, fapt sinonim cu a spune că idealul creștin nu este o idee despre ceea ce la un moment dat însumează perfecțiunea, ci o Persoană*⁹.

Deprinderea educării tânărului de azi, necesită mai mult ca oricând o formă graduală dar și tact pastoral, fapt ce contravine dorinței societății, care speră că va găsi un tânăr gata format pus pentru a milita în favoarea consumismului. Fenomenul maturizării poate fi înțeles alegoric, făcând trimitere la toiagul lui Moise care *înmugurise, înflorise și făcuse rod* (Num. 17, 8), deoarece acest proces al edificării și educării necesită o chemare a sinelui, care răspunde chemării lui Dumnezeu. Această învățătură este văzută de Sfântul Ioan Gură de Aur atunci când el ne îndeamnă ca: *în luna*

⁹ Dorin Oprea, *Cercetarea experimentală în domeniul educației religioase, între necesitate și etică*, în „Studii Teologice”, seria a III-a, anul VII, nr. 4, octombrie-decembrie, 2011, p. 225-226.

*aceasta de pildă să stăpânim bârfirea, batjocura, mânia. În luna cealaltă să ne învățăm a nu fi răzbunători ...*¹⁰.

Dacă educarea tânărului necesită aportul efectiv al acestuia în procesul propriu-zis, este de menționat că acest lucru aduce cu sine perfecționarea. Devierea tânărului de pe șina sacrului poate produce o extorsiune a puterii lăuntrice, care până atunci era alimentată de harul Duhului Sfânt. Integrarea într-un spațiu nou, necunoscut, poate cauza suscitarea interesului pe întreg parcursul vieții, motiv pentru care este de dorit ca cele două alternative, sacru și laic, să găsească un numitor comun.

Conform lui Glen Heck și Robert Meyers, acest numitor comun poate fi reprezentat de principiul libertății. Acest aspect afirmă că secularismul poate produce o educație modernă bazată pe progres. În cazul educației sacre, accentul cade pe credință, iar acest lucru nu mai necesită nici o îndoială asupra autenticității¹¹. Principiul este dus mai departe de Constantin Cucoș, care vede necesitatea pluralismului sau ecumenismului atunci când vine vorba de educație, dar pune accentul pe deschiderea Bisericii spre societate, pe care trebuie să o înțeleagă mai profund¹².

Indicarea unei singure direcții asupra educației tinerilor, poate determina o repulsie față de fenomenul religios, deoarece azi societatea caută să facă o compilație între fundamente, fără a exclude o parte sau alta. Acestea trebuie privite ca un indicator spre sufletul tânărului, nu ca două sisteme diametral opuse care caută mereu să afișeze diferențe. Atât educația religioasă, cât și cea seculară sau laică, au datoria de a-și îndrepta privirea spre ceea ce formează, nu spre ceea ce este deja format. În acest sens, se creionează ideea

¹⁰ Florin Carebia, *Principii și metode de educație religioasă în opera Sfinților Trei Ierarhi*, în „Altarul Banatului”, serie nouă, anul LXV, nr. 7-9, iulie-septembrie, 2015, p. 74.

¹¹ G. E. Heck, and R. V. Meyers, *Education in Secular and Christian Perspective*, în *Introduction to Biblical Christian Education*, Werner C. Graendorf (ed.), Chicago, Moody Press, 1981, p. 305-319, passim.

¹² Constantin Cucoș, *Educația religioasă: Repere teoretice și metodice*, Iași, Edit. Polirom, 1999, p. 169-172, passim.

conform căreia tânărul de azi va deveni stâlpul societății de mâine. Responsabilitatea aceasta trebuie primită cu deplină conștiință, dar și cu multă încredere, de aceea cuvintele Sfântului Apostol Pavel *Pot totul în Hristos care mă întărește* (Filip. 4, 13), trebuie să sune fără oprire în sufletul și în mintea tânărului de azi.

Dacă raportul desemnează uneori o contradicție în termeni sau idei, în cadrul educației tinerilor de azi, raportul dintre sacru și laic trebuie văzut ca o completare. Noțiunea este fundamentată de învățătura Sfântului Ioan Gură de Aur care atestă necesitatea unui îndrumător și a unui duhovnic ca nu cumva *ceea ce se zidește într-o parte, să fie dărâmată în cealaltă, iar progresul să fie cu neputință*¹³.

Pentru a nu cădea în capcana deformării morale, trebuie împrumutat conceptul din mentalitatea chineză, acolo unde Yin primește puțin Yang, așa cum Mihai Grigore vede în teologia lui Friedrich Graf faptul că *în secularism nu este vorba de areligiozitate, ci de o religiozitate labilă și mobilă, lipsită de consistență, ce se adaptează mereu la lume și la capriciile ei*¹⁴. Desigur, ideea de secularizare, din punctul de vedere al educației tânărului de azi, poate avea o finalitate bolnavă, depărtându-l de la calea adevărului sau de la principiile fundamentale creștine. Dar grija Bisericii este văzută aici ca fiind năvodul care îl trage pe tânăr din capcanele pierzării, ducându-l la limanul cel bun al dragostei în Iisus Hristos. *Duhul libertății și al reînnoirii în Hristos*¹⁵ trebuie să definească educația religioasă a tânărului. Acest tânăr trebuie să transcende dincolo de

¹³ Florin Carebia, *Educația religioasă-morală și factorii acesteia în concepția Sfinților Trei Ierarhi* (II), în *Altarul Banatului*, serie nouă, anul LXIII, nr. 4-6, aprilie-iunie, 2013, p. 74, *apud*. Tache Sterea, *Actualitatea gândirii Sfinților Trei Ierarhi la sfârșit de mileniu*, în „Studii Teologice”, seria a III-a, anul LI, nr. 1-2, ianuarie-februarie, 1999, p. 137-141.

¹⁴ M. D. Grigore, *Dii otiosi-postsecularism, metodă și teologie la Friedrich Wilhelm Graf*, în „Studii Teologice”, seria a III-a, anul V, nr. 1, ianuarie-martie, 2009, p. 242.

¹⁵ Stelian Gomboș, *Problema existenței orei de religie-o abordare teologică și apologetică*, în „Altarul Banatului”, serie nouă, anul LVIII, nr. 1-3, ianuarie-martie, 2008, p. 162.

ispită și să vadă în actul euharistic chemarea în Împărăția Cerurilor. Dacă scopul vieții este folosirea cu înțelepciune a darurilor lui Dumnezeu, atunci educația trebuie să fie pentru tânăr însuși înțelepciunea pe care o folosește pentru a împlini misiunea la care a fost chemat.

Sinonim cu deschiderea socială a misiunii Bisericii, este șansa deschiderii spre lume și spre contemporan¹⁶, ceea ce reprezintă pentru tânărul de azi un proces al dezvoltării personalității. Punctul de referință trebuie în schimb îndreptat spre autoobservație, acest proces însemnând mai mult decât o analiză, el fiind o etapă premergătoare Spovedaniei și condiție a concordanței dintre faptă și trăire¹⁷. Chiar dacă spațiul în care tânărul își desfășoară activitatea tinde să fie caracterizat de nonvaloare, implicarea lui directă în procesul educării sporește valențele sacre din sufletul acestuia, deoarece perfecțiunea spre care ascede este un atribut al Persoanelor Divine. Înțelesul acesta trebuie văzut ca legătura creației cu Creatorul.

3. Educația tinerilor în contemporaneitate

Frumusețea educației tinerilor este văzută de Părintele Dumitru Stăniloae ca fiind *o lucrare din dragoste spre tot mai multă dragoste ... înființând un raport de totală înțelegere și negrăită comuniune*¹⁸. Modelul conservator al educației, este văzut de tineri ca dorința de a fugi spre ceva ce le poate oferi control. Îngrădirea

¹⁶ Constantin Coman, *Învățământul teologic românesc și provocările momentului istoric actual*, în „Studii Teologice”, seria a III-a, anul III, nr. 4, octombrie-decembrie, 2007, p. 47.

¹⁷ Monica Opriș, *Metodologia cercetării pedagogice în domeniul educației religioase. Specific, particularități, dificultăți*, în „Studii Teologice”, seria a III-a, anul VIII, nr. 2, aprilie-iunie, 2012, p. 77.

¹⁸ Florin Carebia, *Educația religios-morală și factorii acesteia în concepția Sfinților Trei Ierarhi* (I), în „Altarul Banatului”, serie nouă, anul LXIII, nr. 1-3, ianuarie-martie, 2013, p. 85, *apud*. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, p. 201.

voinței prin porunci, îi impulsionează în a alege ceva mult simplu, fără sens, unde ei dețin managementul situației. *În felul acesta, tinerii ajung să se înstrăineze de valorile perene, promovate de școală și Biserică, adoptând o conduită excesivă, o ținută promiscuă care tinde să devină un mod firesc de existență*¹⁹. Făcând o comparație între educația tinerilor și munca unui sculptor care realizează o statuie, Preasfințitul Părinte Paisie Lugojeanul vede *dăltuirea ființei umane ca depinzând de personalitatea educatorului, cât și de modul în care subiectul educat acceptă acest lucru*²⁰.

Oferta epocii moderne ne conduce către noi idealuri, presărate de fenomenul globalizării dar și de noi transformări în familia religiosului. Acest lucru începe cu schimbarea sensului educației religioase, care devine azi o ideologie, lucru ce duce nemărginit la fenomenul secularizării și globalizării, promovând un *homo economicus*²¹. Această rațiune este văzută de Părintele Vasile Citirigă ca refuzul cunoașterii deplinătății lui Dumnezeu, motiv pentru care omul și implicit tânărul *a început să-și dea sieși și să dea lucrurilor din lume înțelesuri și rosturi străine de conținutul lor ontologic*²².

¹⁹ Florin Ardelean, *Religia în școală în perspectiva integrării europene*, în „Altarul Banatului”, anul LVI, nr. 7-9, iulie-septembrie, 2006, p. 139.

²⁰ Paisie Lugojeanu, *Contribuția orelor de religie la educația pentru toleranță și interculturalitate*, în „Altarul Banatului”, serie nouă, anul LVII, nr. 1-3, ianuarie-martie, 2007, p. 8.

²¹ M. Morariu, *O perspectivă ortodoxă asupra fenomenului secularizării*, în Altarul Banatului, serie nouă, anul LXV, nr. 4-6, aprilie-iunie, 2015, p. 81, apud Teofil Tia, *Homo Economicus și criza sensului vieții*, în vol. Biserica în era globalizării, Alba-Iulia, Edit. Reîntregirea, 2003, p. 347; Cristinel Joja, *Homo Economicus: Iisus Hristos, sensul creației și insuficienței purului biologism*, Timișoara, Edit. Marineasa, 2010. A se vedea și Mihai Himcinschi, *Homo technicus as contemporary missionary challenge*, în „The Journal Symposium”, vol. XIX: *Alienation and Authenticity in Environments of the 21-st Century: Technology, Person and Transcendence*, New York, 2012, p. 49-68, passim.

²² Vasile Citirigă, *Taina omului și tragedia lui în epoca postmodernă*, în „Ortodoxia”, anul LXII, nr. 3-4, martie-aprilie, 2006, p. 32.

Evitarea efortului de către tânăr în dobândirea unei educații alese, contravine învățaturii de credință, căci Sfântul Apostol Pavel îndeamnă să *lucrăm cu frică și cu cutremur la a noastră mântuire* (Filip. 2, 12). Efortul este urmat de împlinire, iar acest lucru poate fi înțeles prin analogia dintre cel chemat și cel ales, căci din momentul chemării acesta este deja ales. Pentru noua generație, Iisus Hristos trebuie să fie centrul vieții, ca astfel drumul vieții să fie desăvârșit.

Contemporaneitatea reprezintă câmpul de luptă a credinței tânărului, care trebuie să aibă *mijlocul încins cu adevărul și să fie îmbrăcat cu platoșa dreptății* (Efes. 6, 14), ca nu cumva entuziasmul biruinței să se transforme în eșecul sinelui cuprins de laicitate. Paravanul pus în calea dezvoltării duhovnicești a tinerilor determină Biserica să ia o atitudine fermă în acest sens, iar direcția spre care se îndreaptă lupta ei cea bună, este nestorianismul modern. Acesta nu face altceva decât să elimine elementul creștin, Dumnezeu rămânând doar un model de urmat și nu de adorat. Urmarea lui Hristos ca Lider spiritual și nu ca o convingere absolută, se poate înțelege prin sintagma *Da pentru Iisus, Nu pentru Biserică*. Acest aspect ridică ancora sentimentului de dor paradisiac din ungherele sufletului și lasă de înțeles faptul că omul poate participa la viața spirituală, fără a se pocăi de păcatele săvârșite.

Responsabilitatea Bisericii față de membrii ei subliniază faptul că ea prezintă o atitudine riguroasă de a chema oamenii la adevăr și credință, oferind cele necesare în lupta cu răul *pentru ca omul lui Dumnezeu să fie desăvârșit și cu totul destoinic pentru orice lucrare bună* (II Tim. 3, 17). Transformarea omului, în acest sens, este opera lui Dumnezeu care ne angajează și pe noi la transmiterea adevărului²³.

Restabilirea tânărului sau căutarea Sensului absolut și autentic se face prin educație. Biserica alcătuiește un proiect de lecție duhovnicească de predare-asimilare a crezurilor, deoarece prin educație se poate ajunge la cauza primară a universului. Potrivit

²³ V. Samuel, and C. Sugden, *Mission as Transformation: A theology of the whole gospel*, Oxford, Regnum Books International, 1999, p. 275.

îndemnului Sfântului Clement Romanul, trebuie să învățăm pe tineri învățătura fricii de Dumnezeu ... Copiii noștri să aibă parte de creșterea cea întru Hristos; să învețe ce putere are smerenia înaintea lui Dumnezeu și ce poate dragostea curată în fața lui Dumnezeu; să învețe că bună și mare este frica de Dumnezeu și că mântuiește pe toți cei care trăiesc cu cuvioșie în Dumnezeu, cu cuget curat²⁴. Reușita cere puterea exemplului, iar acest exemplu își are fundamentul în Sfânta Scriptură (Iov 6, 24; Is. 1, 17; In. 6, 45) și în glasul epocii patristice. Tinerii au cea mai mare nevoie de educație, pentru a dezvolta în sine puterea cuvântului și a faptei.

Concluzii

Se poate afirma că provocarea mediului secular și sacru la un dialog ar putea forma o coaliție pro-homo, dar să se treacă de la vorbe la fapte. Ceea ce le rămâne tinerilor este să se întoarcă la izvoarele credinței, în sânul bisericii. Experiența de viață de până atunci și optica personală, îi pot determina să rămână în pridvorul bisericii sau să abandoneze. Cuvintele nu îi mai ajută foarte mult la redresarea pe un făgaș normal, pentru că sunt suprasaturați de persuasiune, acum vor dovedi faptele, vor viața, vor exemplul pe care să-l urmeze sau să i se dedice.

Bibliografie

1. *** *Biblia sau Sfânta Scriptură*, tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, București, Edit. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 2001.
2. Achim, F., Boja A., Ignat O., Maier M., Pirău M.-Tereza, *Prelegeri de didactică generală*, Baia Mare, Edit. Universității de Nord, 2010.
3. Ardelean, Florin, *Religia în școală în perspectiva integrării europene*, în *Altarul Banatului*, anul LVI, nr. 7-9, iulie-septembrie, 2006.

²⁴ I. Bursuc, *Tinerii și tinerețea în operele Sfinților Părinți*, în *Solia*, vol. LXXX, nr. 1-2, 2005, p. 19.

4. Bursuc, I., *Tinerii și tinerețea în operele Sfinților Părinți*, în Solia, vol. LXXX, nr. 1-2, 2005.
5. Carebia, Florin, *Educația religioasă-morală și factorii acesteia în concepția Sfinților Trei Ierarhi* (I), în „Altarul Banatului”, serie nouă, anul LXIII, nr. 1-3, ianuarie-martie, 2013.
6. Carebia, Florin, *Educația religioasă-morală și factorii acesteia în concepția Sfinților Trei Ierarhi* (II), în „Altarul Banatului”, serie nouă, anul LXIII, nr. 4-6, aprilie-iunie, 2013.
7. Carebia, Florin, *Principii și metode de educație religioasă în opera Sfinților Trei Ierarhi*, în „Altarul Banatului”, serie nouă, anul LXV, nr. 7-9, iulie-septembrie, 2015.
8. Coman, Constantin, *Învățămintul teologic românesc și provocările momentului istoric actual*, în „Studii Teologice”, seria a III-a, anul III, nr. 4, octombrie-decembrie, 2007.
9. Conn, H. M., *Eternal word and changing worlds: Theology, Anthropology and Mission in dialogue*, New Jersey, P & R Publishing, 1992.
10. Cucos, Constantin, *Educația religioasă: Repere teoretice și metodice*, Iași, Edit. Polirom, 1999.